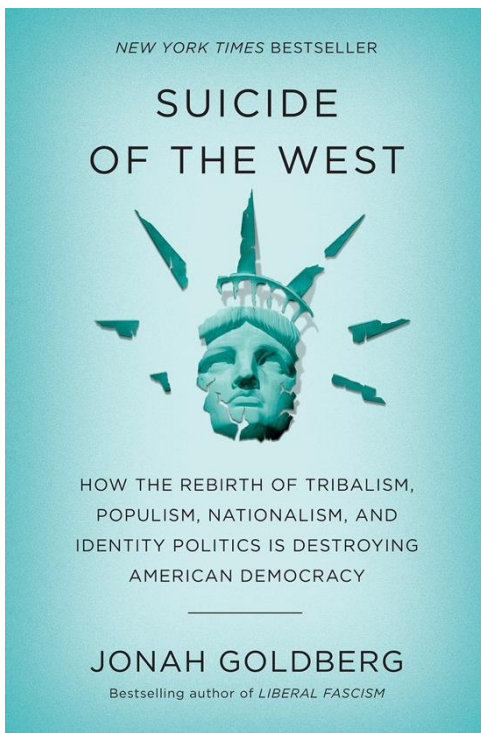

ALAPJOGOKÉRT
KÖZPONT

Központi könyvaudit

„Az oázisból minden út a pusztába vezet”

Az Alapjogokért Központ
összefoglalója

Jonah Goldberg:
Suicide of the West c. könyvéről

„Az oázisból minden út a pusztába vezet”

Az Alapjogokért Központ összefoglalója Jonah Goldberg: Suicide of the West c. könyvéről.

Jonah Goldberg, amerikai szerző és politikai elemző 2018-ban megjelent Suicide of the West című könyvében, melynek címét James Burnham 1964-es klasszikusától kölcsönzi, a felvilágosodás eszméit tárja fel, bemutatva azt, hogy hogyan jutott el a nyugati civilizáció jelen állapotáig, és miként fenyegeti az összeomlás veszélye.

Abból az alapfeltevésből indul ki, hogy a jelen korban kialakult társadalmi rendszer mintegy csodaként jött létre, melynek megléte nem szükségszerű, és maradandósága sem garantált. A kapitalizmus, a liberális demokrácia, az emberi jogok nem tekinthetők természetesnek, sőt ellentétesek az ember alapvető természete által kialakított közösségi berendezkedéssel, és ezek létrejötte csupán a véletlennek köszönhető.

A történelem legnagyobb részében a társadalomra a mélyszegénység és az erőszak volt jellemző. Az ember alapvető természete a törzsi társadalomra van hangolva, ez viszont tömegek szegénységét jelentette. A történelem tanulmányozása során ez jól látható. A felvilágosodás óta viszont röpké 300 év alatt a nyugati civilizáció példa nélküli fejlődésen ment keresztül. A fejlődés felgyorsult ütemének a kiváltó oka az emberek világról, valamint a benne elfoglalt helyükről alkotott képének megváltozása. Ezt John Locke filozófusra utalva az író Locke-i forradalomnak nevezi, melynek legfőbb elemei: hogy az egyén szuverén; hogy jogai Istentől, nem pedig a kormánytól származnak; hogy munkája gyümölcsei hozzá tartoznak; valamint senki nem lehet kevésbé egyenlő a törvény előtt a hite vagy a társadalomban elfoglalt helye miatt. Az 1700-as éveket követően kialakult, példanélküli társadalmi berendezkedésre, a liberális demokráciára, a kapitalizmusra a szerző összefoglalóan „A Csoda” kifejezést használja könyvében. Csoda abból a szempontból, hogy nem tudatosan hozták létre. A tudományos forradalomtól, a magántulajdon létrejöttén át a protestáns etikáig számos tényező hatással volt rá és elősegítette a kialakulását, azonban a szerző szerint egyiknek sem tulajdonítható teljes mértékben, egyik elem által sem tudatosan került kialakításra.

Az egyik legfontosabb változás, ami lehetővé tette ennek kialakulását, nem más, mint az élet egyes területeinek különválása. Az ősi törzsi társadalmakban a család, a vallás, a szórakozás mind-mind összekapcsolódott. Eredetileg az ember az élet területeit nem elhatároltan, különválasztva értelmezte, hanem egyben, egymásba simuló rétegekként. A tudományos forradalom ezt megváltoztatta. Ma a társadalom elhatárolja egymástól a vallást, a szórakozást, az étkezést és ezeket elkülönülten, egymástól függetlenül értelmezi. Ez a gondolkodásmód nagyfokú jóléthez és fejlődéshez vezetett, számos babonáságot elhagyva. A probléma azonban az, hogy ez a világnézet természetellenes.

Eredetileg a politika nem egy mesterségesen kialakított mechanizmus volt, nem az élet egy elszeparált területe, hanem annak szerves része, mely a hétköznapi élet kérdéseire keresett válaszokat. Az élet egyes területeinek, és ezáltal ezek jelentőségének, értelmének szétválasztásával az a probléma, hogy mindegyikük hígabbnak, kevésbé átfogónak és beteljesítőnek tűnik.

Emiatt üti fel a fejét a romanticizmus, ami újra és újra le akarja rombolni az élet területeit elválasztó falakat, hogy helyreállítsa a felvilágosodás előtti elme egységét. A belső “törzslakó” személyiségünknek nem tetszik a modern világ, és kétségbeesetten vissza akar térni oda, ahonnan jöttünk.

A Csoda először Angliában, majd az Amerikai Egyesült Államokban öltött testet. Az amerikai alapító atyák felismerték a despoták vagy a despotikus többség által képviselt veszélyeket. Tisztában voltak vele, hogy csoportok saját önző érdekeik alapján frakciókat hoznak létre a saját hatalmuk megtartására, növelésére. Azt is világosan látták, hogy az emberi természet képtelenség megszüntetni vagy kikapcsolni. Ennek tudatában hozták létre a hatalom megosztására, és az elidegeníthetetlen jogokra épülő rendszerüket úgy, hogy egy frakció se legyen képes felhasználni az állam hatalmát más frakciók ellen (még a többség támogatásával se).

Ahhoz, hogy egy ilyen rendszer fent tudjon maradni alapvető szükség van erényre, valamint jól funkcionáló civil társadalomra, ezen belül is elsősorban a családra. Ahogy Hannah Arendt megfogalmazta, minden generációban barbárok törnek be a nyugati civilizációba, akiket gyerekeknek hívunk. A család az, ahol a gyerekeket megtanítják, vagy legalábbis meg kellene tanítani a nyugati társadalom alapjait képező erényekre, és be kellene vezetni őket a civil társadalom intézményeibe, az iskolába, egyházba vagy egyéb szervezetekbe.

Az elmúlt időben azonban számos ilyen intézmény megrendült. A válások számának radikális növekedése, a tömeges migráció, az asszimiláció elleni harc, a valódiak helyett a virtuális közösségek létrejötte mind erre szolgálnak példaként. Viszont továbbra is szükség van arra, hogy az életben értelmet (értve ez alatt azt, hogy az ember hajlamos dolgokat, gyakorlatokat, embereket, eseményeket, eszméket és mindent, ami körülötte van, az ésszerűséget és a racionalitást meghaladó jelentőséggel felruházzni) találjunk és megtapasztaljuk a közösséghez tartozás érzését.

A könyv szerint mindezek következménye az, hogy az emberek egyre inkább a politikától várják annak az értelemnek és hovatartozás érzésének biztosítását, amit az otthon már nem tud megadni számukra.

Tehát először is, az emberi természet rozsdaként eszi a nyugati civilizáció „Csodáját”. Másodszor, ez a korrupció nem jelent újdonságot; a természet mindig próbálja visszaszerezni, ami az övé. Ez a korrupció eltérő időkből különböző módokon jelenik meg, „romantikus” ideológiákban. Ez a korrupció egyre inkább terjedőben van mind Amerikában, mind egész Nyugaton, viszont akkor lehet csak sikeres, ha szándékosan és hálátlanul fordítunk hátat azoknak az elveknek, amelyek kihúzták az emberiséget a történelem mocsarából.

„Helyhez kötött banditák”: Az állam kialakulásának folyamata

Jonah Goldberg a könyv nagyobbik részét a nyugati civilizáció, illetve a Csoda kialakulásának bemutatására szenteli. Hogyan alakult ki az állam, majd a liberális demokrácia, valamint a kapitalizmus?

Mind a baloldali romantikus nézetek, köztük a marxizmus, mind a jobboldali liberalizmus, mind az anarchizmus alapállítása az, hogy **az állam alapvetően nem más, mint intézményesített erőszak**. A probléma akkor van, amikor azt állítják, hogy: azelőtt, hogy az állam megjelent leigázó erejével, a múlt kevésbé volt erőszakos, és az emberiség a csodálatos béke időszakát élte.

Francis Fukuyama szerint sok ember számára nehéz elfogadni a tényt, hogy az erőszak mélyen gyökerezik az emberi természetben. Rousseauhoz hasonlóan számos antropológus vallja, hogy az erőszak a későbbi társadalmak szüleménye, és a korai társadalmak képesek voltak a békés együttélésre. Fukuyama szerint ezt sajnos a tények ezt nem támasztják alá. Az emberiséget Káin és Ábel óta a hódítás, rabszolgaság, rablás, gyilkosság - röviden erőszak - jellemezte. Vagy ahogy a szerző megfogalmazza: **„A civilizáció története szó szerint az emberi természet megszelídítéséről, irányításáról, kordában tartásáról szól.”**

A civilizációk mind azért hoztak létre törvényeket, hogy az emberi természetet produktív célok irányába tereljék, ezek a célok azonban nem voltak állandók. A felvilágosodás előtt azzal függtek össze, hogy mi jó az uralkodónak, ezzel szemben a felvilágosodás utáni modern ideológiák (a szocializmus, a nacionalizmus és a demokrácia) mind az emberiség jobbá tételében látják céljukat. Azonban az emberi természetből következően az elit nagyjából minden társadalomban megtalálja a módját, hogy saját hasznára deformálja a rendszert.

Ennek megvalósulási folyamatát nevezzük korrupciónak, és a mezőgazdasági forradalom óta ez jelenti az államvezetés és a politika központi problémáját. A kínai eunuchokból, az oszmán janicsárokból és számtalan egyéb példából azonos következtetés vonható le: **csak idő és lehetőség kérdése, és minden embercsoport koherens csoportként, kasztként, arisztokráciaként fog magára tekinteni.** Ez akkor jelent igazi veszélyt a nagyobb társadalom számára, ha fel is tudja használni az állam erejét saját céljára. Az Alapítóatyák és más felvilágosodás utáni értelmiségiek ezt értették meg.

Marcus Olson közgazdász az első államokat úgy jellemezi, mint „helyhez kötött banditákat”, akik felváltották a „portyázó banditákat”. A portyázó fosztogatók végigsöpörtek egy-egy területen, és mindent elvittek, amit csak tudtak: ezközöket, állatokat, nőket, gyerekeket egyaránt, majd továbbálltak. Ezek igen nagy fenyegetést jelentettek a mezőgazdasági forradalom után letelepült közösségek számára. Az úgynevezett „helyhez kötött banditák” azonban letelepültek, és biztonságot kínáltak a közösség számára. „Ez a védelem stabilitást és kiszámíthatóságot eredményezett a parasztok életében. Lehet, hogy sok adót kellett fizetniük, de tudták, hogy marad elég javuk ahhoz, hogy éljenek, és amíg fizetnek, az életük megmenekül”.

Egyetlen társadalom sem tud megfelelően működni, ha nem rendelkezik alapvetően békés renddel és más közjavakkal. A „helyhez kötött banditák” biztosítottak elsőként valódi békés rendet. A „helyhez kötött banditák” rendje és kiszámíthatósága Olson szerint „a láthatatlan kéz első áldása”. Hogyan alakult ki az említett „helyhez kötött banditából” az első valódi állam? A szerző szerint erre a kérdésre nem lehet egyértelmű választ adni, nem lehet meghatározni, hogy hol vagy hogyan alakult ki. Amit viszont állít: **a kialakulása, fejlődése a külső erőszakkal szembeni problémamegoldás folyamata volt.**

A könyv szerint azonban az, hogy az állam rendelkezik a fizikai erőszak monopóliumával a saját területén belül, még nem elegendő a hosszútávú sikerhez. Az államnak egy koherens világnézetre is szüksége van, ami leírja, hogy hogyan viselkedjünk, kooperáljunk egymással. Más szóval ideológiára van szükség. Ha csupán az erőszak az egyetlen értékmérője annak, hogy mi helyes vagy helytelen, akkor a parasztnak minden oka megvan, hogy megölje az urát, ha lehetősége

adódik rá. A nagyméretű társadalmaknak teológiára, ideológiára van szükségük, hogy mindenki „tudja a helyét” a társadalmi rendben.

Írásba foglalás jelentősége

Először a zsidóságon keresztül jelent meg a világban egy erkölcsös, monoteista alapú világnézet, azonban ez még csak rájuk volt érvényes. A kereszténység volt az, ami ezt az új világszemléletet egyetemessé tette. Hasonlóképpen az angolok bemutattak egy a szabadságon és jogokon alapuló világnézetet, ami működőképesnek bizonyult, viszont csak az angolokra volt érvényes. **Amerika volt az, ami ezt az eszmét egyetemessé, univerzálissá tette. Az alapító atyák a Locke és az angol emberek által általánosan vallott elvek kiterjesztésével és írásba foglalásával forradalmian új fejezetet nyitottak az emberiség történetében.**

Az amerikai szövetségi kormány szerkezetét úgy alakították ki, hogy a hatalmat több módon megosztja, gondoljunk itt a fékek és egyensúlyok rendszerére vagy a hatalmi ágak szétválasztására. Az amerikai Alkotmány, kiváltképp a Bill of Rights, számos sarkalatos politikai kérdést elzárt a politikusoktól. A szólásszabadság, vallásszabadság, a gyülekezési szabadság, fegyverviselés joga és a magántulajdonhoz való jog mind bástyaként állnak a despotikus erőkkkel szemben.

Kapitalizmus és innováció

A Csoda létrejöttének igen fontos lépése volt az, hogy a kapitalizmus megváltoztatta az innovációhoz való viszonyulást. A történelemben korábban megjelenő kínai és arab technológiai előnyök hosszú távon kevés eredményt hoztak, mivel az adott kor politikai és vallási környezete nem volt érdekelt az innováció fenntartásában. **Az innováció ugyanis megzavarja a status quo-t, és aláássa a hatalmat.** Az Északi-tenger gazdaságainak, majd az Atlanti-óceán gazdaságainak, majd pedig a világgazdaságnak a növekedését a piacokhoz, a vállalkozásokhoz és az innovációhoz való viszonyulás megváltozása okozta. Annak elismerése és kimondása, hogy az innováció jó dolog, teret engedett a fejlődésének.

A könyv Joseph Schumpeter alapján a kapitalizmus 3 fő összetevőjét emeli ki. Először is: a kapitalizmus rendkívül racionális és hatékony. Másodszor: a kapitalizmus könyörtelen támadása a hagyományok és a szokások ellen, piaci lehetőséget teremt az értelmiségieknek, az ügyvédeknek, íróknak, művészeknek, bürokrátáknak és más szakembereknek, hogy aláássák vagy rágalmazzák a meglévő rendszert. Olyan kritikus gondolkodásmódot hoz létre, amely a sok más intézmény erkölcsi hatalmának megsemmisítését követően végül maga ellen fordul. A racionalista hozzáállás nem áll meg a királyoknál és pápáknál, hanem folytatódik a magántulajdon és a polgári értékek egész rendszerének támadásával. Harmadik összetevője pedig, hogy ahogy a kapitalizmus egyre több embert emel jólétbe, úgy az értelmiségi réteg is egyre nő, amíg végül „új osztályt” alkot.

Összegezve a kapitalizmus ezen tulajdonságait, valamint az ember alaptermészetét, azt láthatjuk, hogy a Csoda védelmezői soha nem válhatnak önteltté. Nem tudnak egy olyan győzelmi állapotot elérni, amikor diadalmasan nyugalomba vonulhatnak. Mindössze annyit tehetnek, hogy védelmezik azokat az elveket és eszméket, amelyeket a Csoda életük során lehetővé tett, és ezt a hozzáállást átadják a gyermekeiknek is.

Lázadás a modern civilizációval szemben

Mivel a modern civilizáció természetellenes, ezért folyamatosan támadásnak van kitéve a természetes emberi ösztönök által. A romantika ideológiája eltérő módokban, de folyamatosan megjelenik. A romantikára nem csak úgy kell tekinteni, mint egy művészeti, irodalmi vagy filozófiai iskolára, hanem mint a felvilágosodás természetellenes természetének, és a felvilágosodásból fakadó minden további eszmerendszer (kapitalizmusnak, demokráciának, természetes jogoknak és tudománynak) természetellenes jellege elleni lázadás iskolájára.

A romantika alapjait Rousseau fogalmazta meg átfogóan, akit emiatt sokan a romantika atyjának is tartanak. És valóban, szinte minden politikai érvelés és vita a Rousseau és Locke által megfogalmazott, egymással ellentétes eszmékre vezethető vissza. Locke az egyén szuverenitásában hitt, abban, hogy mi vagyunk sorsunk irányítói. Rousseau ezzel szemben azzal érvelt, hogy a csoport sokkal fontosabb, mint az egyén, és az „általános akarat” jobb a magányos lelkiismeretnél. Locke a törvény előtti egyenlőségben hitt, de tolerálta a civil társadalomban uralkodó gazdasági, erkölcsi egyenlőtlenséget. Rousseau viszont úgy vélte, hogy a gazdasági egyenlőtlenség minden társadalmi betegség forrása, és hogy „a kormány egyik legfontosabb feladata az, hogy megelőzze a nagy vagyoni egyenlőtlenségeket”. Ha megnézzük, napjainkban is az összes bal és jobb oldali vitában ezen érvek visszhangjait fedezhetjük fel. **A progresszívek Rousseaut követik. A baloldaliak különböző intenzitással, de vallják, hogy a kizsákmányoló kapitalizmus játékszabályai manipuláltak.**

Azonban a romantika nem nevezhető sem jobb, sem bal oldalinak, hanem egyszerűen a szívbe írt racionalitás előtti szenvedély előtörésének. A szerző szerint a nacionalizmus, a populizmus és a radikalizmus egyaránt ebbe a kategóriába tartozik.

Hálátlanság

A romantika fő hajtóereje a hálátlanság, ahelyett, hogy értékelnék azt, ami kihozta az emberiséget a szegénység, és az erőszak elnyomása alól. A várható élettartam radikálisan nő, először a történelemben az átlagember napi több mint 3 dollárból él meg. Mindezek ellenére a kultúra közel egésze azt sulykolja, hogy miért legyünk hálátlankok és elégedetlenek. **Azt tanítják, hogy a nyugat maga az elnyomás és a kegyetlenség, míg a valóságban pont ezek legyőzésének elképesztő története. A nyugati oktatás nagy része, a kortárs kultúrával karöltve Rousseau mellett tette le voksát.** Az amerikai oktatásra a nyugati civilizációval szembeni hálátlanság, és annak megvetése a jellemző. A történelmet azzal az ideológiával vizsgálják, mely szerint a legrosszabb cselekedeteink határoznak meg minket, tehát az alapító atyákról csupán annyit kell tudni, hogy „rabszolgatartó, rasszista emberek voltak”. Viszont a mezőgazdasági forradalom után minden társadalomban volt rabszolgaság, így nem ez az, ami meghatározza a nyugati civilizációt, hanem az a tény, hogy végett vetett neki. **Ma azokat az egyéniségről, erényekről vallott eszméket, amiken a társadalmunk alapul, veszélyesnek, fenyegetőnek, elnyomónak titulálják, ez pedig öngyilkos lépés.**

A fiatalokkal kapcsolatban a könyv Patrick J. Deneen professzorral, a University of Notre Dame dékánjára hivatkozva megjegyzi: „Nélkülöznek bármely olyan lényeges ismeretet, amelyet a korábbi generációtól örökölhettek volna. Ők a nyugati civilizáció csúcsai. **Egy olyan civilizációé,**

amely majdnem mindent elfelejtett magáról, és ennek eredményeként közel tökéletes közömbösséget ért el saját kultúrájával szemben.”

A fenyegetést nem az jelenti, hogy Amerika egy totalitárius rendőri állammá válik. Nem az orwelli 1984 megvalósulásának veszélye fenyeget, sokkal inkább az, amit Aldous Huxley a Szép Új Világ című regényében vázol fel. Azt mindenki tisztán látja, hogy az 1984-ben megjelenő kép miért borzalmas, és élehetetlen, Huxley világában azonban valamennyire mindenki boldog. Orwell attól félt, hogy lesznek olyanok, akik betiltják a könyveket. Huxley viszont attól tartott, hogy nem lenne ok a betiltásukra, mert senki nem akar olvasni. Orwell félt azoktól, akik megfosztanának minket az információktól. Huxley azoktól tartott, akik annyit adnak, hogy az passzivitást és az egoizmust okoz. Orwell attól tartott, hogy az igazságot elrejtjük előlünk. Huxley attól tartott, hogy az igazság az érdektelenség tengerébe veszik. Az 1984-ben az embereket a fájdalom vezérelti. A Szép Új Világban a vágy.

Konklúziók

A nyugat fejlődése egy sor produktív feszültség eredménye: egyensúlyozás az egyén jogai és az állam ereje; a domináns hit és a vallási kisebbségek; a hit és az értelem; a vallás és a kormány között. Ugyanakkor az ember szívében is hasonló feszültségek vannak, melyekből némely olyan idős, mint maga az emberi szív. Feszültség a vágy és a felelősségvállalás között; az önkifejezés és önfegyelem között; az egyénként való tündöklés iránti vágy és a közösségben való részvétel, a közösséghez való hozzájárulás között; és ismételten, a hit és az értelem között.

A bal és jobb oldali kategorizálás hajlamos félrevezetni minket, csak úgy, mint az „előre” és a „visszafelé” kifejezések. A Thomas More alkotta „utópia” szó nem létező helyet jelent. Az „eutópia” ezzel ellentétben jó helyet jelent. Hány millió ember halt meg egy olyan tökéletes társadalom keresése folytán, amely nem létezik, és soha nem is létezhet? Közben hány milliárdot részesítettünk előnyben egy jó hely felfedezéséből – a Csoda oázisából?

Más szavakkal, a liberális demokratikus kapitalizmus megszüntetésére tett minden erőfeszítés reakciós természetű, mert mind a modernitás előtti, törzsi elmére jellemző gondolkodás egységességét próbálja meg visszaállítani. A szocializmust, a nacionalizmust, a kommunizmust, a fasizmust, és az autoritarizmus minden fajtáját törzsi ideológiai formának tekinti, amelyek megvetik a megosztottságot. **A könyv végső konklúziója szerint nincs olyan irány, ami az oázisból ne a sivatagba vinne vissza minket.**